

"Wending" 1. Hef. Nr 2 August 1946

FIGUREN UIT DE WERELDKERK

Karl Barth

door A. J. BRONKHORST

„Dummheit ist Sünde“

December 1938. Een Maandagmiddag in het Seminargebäude der theologischen Fakultät te Bazel. Het is er vol, de zaal is eigenlijk te klein nu er tientallen buitenlanders uit drie werelddeelen de rijen der Zwitsersche theologen zijn komen aanvullen. Over enkele maanden zal het nieuwe Kollegiengebäude in gebruik worden genomen; tot zoolang behelpen we ons maar.

Van 4—5 doceert Barth. Dogmatiek. In rustigen voortgang, jaar na jaar, locus na locus. Zoo verschijnt zijn levenswerk, de Kirchliche Dogmatik, waarvan nu ongeveer de helft, vijf omvangrijke banden, gereed kwam. Behandeld wordt in dezen winter de leer van de Eigenschappen Gods, Vollkommenheiten der göttlichen Liebe und der göttlichen Freiheit, zooals Barth liever zegt. In het begin van December is de wijsheid Gods aan de orde.

Op dien Maandagmiddag „is” er wat. Ingewijden weten te vertellen, dat er een brief uit Deutschland binnenkwam, van een vroegeren medestrijder, die nu echter de politieke consequenties van het tot nu toe gemeenschappelijk anti-nationaal-socialistische standpunt blijkbaar niet schijnt te durven en daarom ook niet te kunnen en te willen zien. Barth heeft het er moeilijk mee gehad, dit weekend; zijn positie, juist in Deutschland, wordt hoe langer hoe eenzamer. Juist onder zijn oude vrienden.

En dan neemt de behandeling der dogmatiek plotseling een prachtige wending. Uiterlijk bijna onmerkbaar. De toon wordt misschien iets feller, maar de hoorders voelen meer aan, dat er iets bijzonders aan de hand is, dan dat ze zouden kunnen zeggen, wat er moet zijn. Alle teleurstelling over zooveel voortdurende misverstanden bij hen, die toch beter moesten weten, wordt als het ware afgereageerd, beter gezegd gesublimeerd, in een prachtige, bijna spannende behandeling der menschelijke dwaasheid, die met de goddelijke wijsheid wordt gecontrasteerd.

We nemen enkele zinnen over uit het Bazelsche collegedictaat, uit dit gedeelte, dat later in de Kirchliche Dogmatik niet werd opgenomen:

MS A 15085

De Heilige Schrift kent naast de fronten: heiligheid-zonde en genade-eigengerechtigheid, ook het front: wijs-dwaas. De Bijbel is naast al het andere ook een liber contra insipientiam, een boek ter genezing der dwaasheid. Wij beoordeelen de dwaasheid vaak als kinderlijk en ergerlijk. Maar tenslotte moeten wij den dwaas excuseeren. Zijn schuld is het immers niet. Hij is nu eenmaal niet wijzer. . De Bijbel oordeelt hier echter geheel anders. Dwaasheid is schuld. Dwaasheid is ook zonde.

Dwaasheid is geen gevolg van een tekort aan intellectueele begaafdheid of eruditie. Dwaas is hij, die leeft buiten de verlichting van Gods Openbaring. Genesis 3, het hoofdstuk van den zondeval in het Paradijs, beschrijft ons tevens den val uit de wijsheid in de dwaasheid.

Dwaasheid is: nooit het wezenlijke treffen; altijd te vroeg of altijd te laat zijn; altijd historische parallellen overwegen wanneer beslissingen genomen moesten worden en altijd beslissingen nemen, wanneer historische parallellen overwogen moesten worden. Altijd gelooven, wanneer het gezonde verstand gebruikt moest worden en altijd verstandig willen zijn, wanneer het tijd is om te gelooven. Overal komen aandragen met beginselen, waar plaats is voor liefde en overal spreken van liefde, waar er nu eens flink op in gehakt zou moeten worden. Altijd slapen wanneer er gewaakt moest worden en steeds klaar wakker zijn, wanneer men rustig zou kunnen slapen. Prediker 3 leert ons dat alles zijn bestemden tijd heeft; dit geldt echter slechts voor de wijsheid. De dwaasheid is er geniaal in om het verkeerde oogenblik te benutten. Voor de dwaasheid is het onmogelijk een misverstand te laten passeeren en even onmogelijk om het heilzame en noodzakelijke te doen, het schadelijke nalatend. .

De dwaasheid werkt magnetisch, alsof de dwazen alleen maar op elkaar gewacht hadden om als een olifantenkudde alles te kunnen vertrappen. Hier kämpfen Götter selbst vergebens. .

Strijd tegen de dwaasheid is alleen maar mogelijk door in te zetten bij haar wortel, haar goddeloosheid, bij Psalm 14 : 1: De dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God. Zij verderven het, zij maken het gruwelijk met hun werk; er is niemand, die goed doet. . De vreeze des Heeren is het beginsel der wijsheid. . Das Wort vom Kreuz bezeichnet die biblische Front vor der menschlichen Dummheit. . Wo wirklich Kirche ist erfolgt Aufklärung. Ohne solche leuchtenden Himmelslichter gibt es in der Welt keine Aufklärung. .

We veroorloofden ons dit breede citaat uit Barth's „Lof der Zotheid" omdat o.i. van hieruit licht valt over Barth's leven en levenswerk. Altijd weer stond Barth verrassend net daar, waar zelfs zij, die hem goed meenden te kennen hem, niet hadden verwacht. Steeds weer bevreesdde

Barth zijn vrienden en zijn vijanden, door heel anders te spreken dan men dacht op grond van zijn eigen uitingen te mogen verwachten. En steeds weer is tot op heden, vroeger of later, in ieder geval aan zijn vrienden gebleken, dat hij het bij het rechte eind gehad heeft. Dat zijn spreken in den diepen zin van het woord profetisch geweest is. Dat er iets van die goddelijke wijsheid, die in het geloof onze menselijke dwaasheid overwint, zijn werken verlicht heeft.

Het eerst vestigde Barth de aandacht op zich door zijn „Römerbrief”, midden in den vorigen wereldoorlog (1917). In een merkwaardige terminologie, de taal van de wijsbegeerte van Plato en Kant, vocht Barth ervoor, dat wij God God zouden laten zijn. Dat wij op zouden houden op den weg der laatste geslachten, God te beschouwen als het verlengstuk onzer menselijke idealen en wenschen. God is in den hemel en wij zijn op de aarde; dat woord bracht Barth met kracht weer naar voren. Het eenige contact tusschen hemel en aarde is het Goddelijk Woord, dat onze eenzaamheid doorbreekt en loodrecht van boven naar beneden, bij wijze van een bliksemstraal, inslaat.

Door een Amerikaansch Herstelfonds werd Barth al spoedig na den oorlog, benoemd tot buitengewoon theologisch hoogleeraar te Göttingen in de dogmatiek. Hier kwam het er op aan het Bijbelsch inzicht in menselijke denkvormen uit te drukken. In deze jaren verzamelde Barth rondom zich een breeden kring van leerlingen, die hard studeerden. Er moest immers nieuw ontgonnen worden, oude inzichten moesten nieuw worden gewaardeerd, er was werk aan den winkel. In heel Europa, tot zelfs in Japan en Nieuw-Zeeland, maakte hij school. De Angelsaksische wereld was nog niet aan hem toe.

Toch waren het nog slechts kleine kringen gebleven. Breeder aanhang verwierf Barth zich in den Duitschen Kerkstrijd. Terwijl een groot gedeelte van de Deutsche theologen en een nog grooter gedeelte van de gemeenten in de machtsaanvaarding van Hitler zooal niet een nieuwe Godsopenbaring, dan toch minstens een bron van zegenrijke opwaking en ontplooiing van het Christelijk leven bejubelden, schreef Barth een kleine brochure „Theologische Existenz heute”, weldra door een heele serie dezer geschriften gevolgd. Steeds weer opnieuw riep Barth de Kerk van Jezus Christus toe, dat zij een anderen Führer had dan den Duitschen Rijkskanselier. Dat haar weg reeds anders was afgeteeekend, en dat van haar een andere strijd werd verlaagd, dan de weg en de strijd der braune Bataljone blijkbaar ging worden. Dat de Evangelische Kerk nooit mag vergeten, dat haar Heiland en Heer, Jezus Christus, uit het volk der Joden voortgekomen is. Dat het er nu om ging de theologische existentie te bewaren en niet als in roes prijs te geven.

Het conflict moest komen. Het kwam op een betrekkelijk ondergeschikt punt. In 1934 werd van Barth de eed op den Führer gevraagd. Hij weigerde, daar hij toen reeds doorzag welke duivelsche consequenties deze onbegrensde binding aan een mensch hebben zou. Zijn professoraat werd hem toen ontnomen. In zijn vaderstad Bazel vond hij een nieuw arbeidsveld. Met groote belangstelling en diepe bezorgdheid bleef hij met de Deutsche ontwikkeling meeleven. Zijn brochurenreeks „Theologische Existenz heute” is nog altijd de beste inleiding om hem te leeren kennen.

Gedurende al deze jaren had Barth sterk de mogelijkheid van Christelijke politiek, van partijvorming op Christelijken grondslag, bestreden. Te groot is immers de afstand tusschen hemel en aarde, dan dat menschen hier beneden zich als vertegenwoordigers, laat staan als alleenvertegenwoordigers van den Heere temidden der zondaren, zouden kunnen opwerpen. Daarom verbaasde het ieder, die hem kende, dat in de bewogen dagen van September 1938, toen Chamberlain naar München vloog, Barth in een brief aan zijn vriend Prof. Hromadka te Praag schreef, dat naar zijn meening iedere Tsjechische soldaat, die de wapenen opnam voor de verdediging der Tsjechische grenzen, dat tevens zou doen in het belang van de Kerk van Jezus Christus. In dezelfde dagen verschenen Barth's Gifford-Lectures over de Schotsche Geloofsbelijdenis, waarin hij zeer sterk naar voren bracht, dat er ook een dienen Gods in de sfeer der politiek mogelijk, ja geboden is: het onderdrukken der tyrannie en het strijden voor gerechtigheid. Binnen enkele weken stond de Hromadka-brief in vele kranten in vele landen. De reactie in Duitschland tegen Barth en de Barthianen was natuurlijk fel. Met moeite slechts wist een zijner vrienden de onverkochte voorraden van zijn werken gedeeltelijk in de kelders van een Deutsche Universiteitsbibliotheek onder te brengen. Daar, onder officieele Regeeringsbescherming, incognito, waren zij veilig als eenmaal Luther op den Wartbrug geweest was.

Den geheelen tijd daarna heeft Barth de wereld opgeroepen tot den moedigen strijd tegen het Nationaal-Socialisme. Het laatste wat ik persoonlijk van hem ontving was een ansichtkaart uit Juli 1940 met dit ééne woord: Dennoch - K. Barth. Ook gedurende den oorlog was er contact met hem en werden zijn adviezen gevraagd over de illegale actie ten onzent. Zijn oordeel was duidelijk en klaar: Ga door, met Gods zegen. Onder den titel „Eine Schweizer Stimme” zijn thans de oorlogsdocumenten uit de jaren 1938—1945 gebundeld verschenen. Wat het beteekent om te waken als er gewaakt moet worden, kunnen deze stukken ons leeren.

Nu is de oorlog voorbij. Barth, de felle Duitschlandstrijder, waar zou hij staan? Opnieuw *schijnt* hij een wending gemaakt te hebben: Barth staat naast de Duitschers in hun ellende en hun verlorenheid. De schuld verbloemt hij niet. Maar hij verkondigt opnieuw in zijn jongste publicaties, die hopelijk spoedig hier verkrijgbaar zullen zijn, het Evangelie van dien God, die tollenaren en zondaren zalig maakt en die hoeren voor doet gaan bij den ingang van het hemelrijk. Zijn brief aan de Duitsche theologen in krigsgevangenschap, kort geleden in „In de Waagschaal” gepubliceerd, is een prachtig voorbeeld hiervan.

Karl Barth wordt ouder. Op 10 Mei 1946 hoopt hij zijn 60sten verjaardag te vieren. Tien jaren nog denkt hij voor de voltooiing van zijn levenswerk, de „Kirchliche Dogmatik”, noodig te hebben. En dan zijn er nog plannen genoeg, op theologisch gebied, op het gebied van de ruitersport enz. Hoe zijn levensweg zich nog ontwikkelen zal, wie weet het? Barth zelf zeker pas in de laatste plaats. Want hij is geen man van principes, maar van gehoorzaamheid: Aan het Woord van den God, die zijn leven genomen heeft, als van Paulus en Augustinus, Luther en Calvijn. Hier sta ik, ik kan niet anders.... Daarom als een wijs en moedig gids temidden van blinden en dwazen. Want de vreeze des Heeren is het beginsel der wijsheid. Und das Wort vom Kreuz bezeichnet die biblische Front vor der menschlichen Dummheit....

Amerikaanse brief I

door Prof. Dr J. C. BENNETT

De christenen in Amerika kunnen niet zeggen, hoe dankbaar ze zijn, dat de gemeenschap met de christenen in Europa weer hersteld is. De berichten over de strijd van de kerken in Holland hebben ons diep getroffen. Door oecumenische kanalen zijn we voortdurend van deze strijd op de hoogte gehouden. Wij zijn Dr Visser 't Hooft veel dank verschuldigd, dat hij in zijn brochure vele verklaringen opnam, die gedurende de oorlog door de kerken in Holland werden afgelegd. Wij hebben vernomen van

de leiding door Dr Kraemer aan de kerk gegeven en hebben de kracht gevoeld van zijn woorden aan zijn eigen kerk; woorden, die evenzeer van toepassing zijn op onze kerken, toen hij zei, dat het ergste wat de kerk kon overkomen, zou zijn, dat er geen veranderingen in haar plaats grepen. Wij weten ook van uw krachtige houding tegenover het anti-Semitisme. Ik heb vaak, wanneer er over dit onderwerp gesproken werd, er de nadruk op gelegd, dat hoe ook over het af-